

Forfatter: Aakjær, Jeppe

Titel: A. C. Andersen

Citation: Aakjær, Jeppe: "A. C. Andersen", i Aakjær, Jeppe: *Artikler og Taler*. - 1919, Gyldendal, 1918-19, s. 156. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-aakjaer04tom-shoot-workid56240/facsimile.pdf>
(tilgået 09. december 2022)

Anvendt udgave: *Artikler og Taler*. - 1919

Taalmodighed til at lytte sig ned til Almuesprogets Rod. Det var især paaældende i „Bjerregaarden“, men ogsaa i denne sidste Fortælling er det direkte Udtryk tit for Ierkjøbs.

Det er formodentlig ogsaa denne Utaalmodighed ved længe og anspændt at lytte indad, der har hindret Skjoldborg i at slaa stort og afgjort igjennem som Lyriker.

Heie Skjoldborgs frejdige og letbevægelige Naturel synes jo at være indstillet paa det lyriske. Naar det dog ikke er dér, han er kommen til „at hænge sit Skjold paa Væggen“, saa ligger det sikkert i denne Taalmodigheds-Mangel.

Thi at være Lyriker, der er at kunne underkaste sig denne daglange Ve og Vaande, — at kunne vandre og vandre i ydmyg Venten, indtil Grebetheden sender sin Flamme! igjennem vor Sjæl.

Men hvorfor skulde denne „Naturens muntre Søn“ ogsaa ha' alle de ni Muser paa Skjødets! Er det ikke allerede meget, at han er en munter og kildefrisk Fortæller, der endnu en Gang har lagt en lille varmiskreven Bog paa vort Bord.

A. C. ANDERSEN:

STAVNSBUNDNE MÆND.

„Pol.“, 24. Juni 1908.

Langsomt har det sære og stride Land her Nordenfjords faaet sin egen stærke Skildrer. Vel havde Vendsyssel sendt føre Karle ind i Litteraturen, før A. C. Andersen kom. Her gik *Johan Skjoldborg* og tog sine store Sigt fra Allerup Bakker eller fra Klitlandet mod Vest, hvor Husmanden sætter Gjørde omkring sin møjsomt tilkjæmpede Grund til Takten af *hans* Spadesang. Her sad *Jakob Knudsen* i bred, stridbørstet Puritanisme og tegnede sin Anders Hjarmsted, der synes søtet af alle de muldramme, modstridende Elementer, der særpræger hin Race histovre, som lever paa Skred mod Hav og Fjord. Her gik en hjærtensbrav Højskolemand som *Andreas Th. Grønborg*, der i enkelte mærkbare Førstetøing har sat Knoerne tungt i Bordet; siden er han forsvunden i Grundtvigianismens Elvetaage eller i vandblaat Ævi om det, som ligger over al Forstand.

Ingen af de nævnte besidder dog Landet med den Ret som A. C. Andersen; saadan som han har skildret Vendsyssel først i *En Husmands Datter*, nu i *Stavnsbundne Mænd*, saadan tegner man kun det Land, som man bærer i sit Hjerte. — Det er Egnene deroppe langs Jammerbugten, der har lagt Fortryllelse om hans Pen og giødet hans unge Længsel. Læs et Afsnit som det, hvor Anton Dige og Gudrun Wanger gaar ensomt og nerveskjælvende ind i den blide Maanenat. Det hører til det aferskjønneste i vor Litteratur.

„Taagen steg som hvide Dampe op af Aaen — som stille Alléer af høje, hvide Palmer . . . Det var, som den dæmrende, lydlose Nat skabtes her nede i Engene. fødtes her — lettede sig paa brede, fine Vinger og fløj ud for at drysse lidt Taagetrolldom ned over alle slumrende Gaarde. Enkelte høje Siv stod ved Anbredden. Med lange, syngende Mellemrum dryppede en Draabe Dug fra deres Toppe ned i den glidende Strøm“. — Bogen er mættet af den Art Skjønheder.

Forfatteren er en Grubler og en Nattevandrer, der maa spalte enhver Ting til Roden. Disse evige Ræsonnementer kan vel nok en Gang imellem falde lidt besværligt, ogsaa lidt snakkesaligt. Man kunde vel have ønsket, at Bogen i sin Helhed havde været kryset en Del stærkere sammen; men som den er med sine Rigdomme og sine Mangler, er det en Bog, der løfter sig højt over Dusinet, mættet af skjælvende Liv, tindrende af urfriske Iagttagelser fra Natur og Menneskeliv. Det, som indtager En saa stærkt for Forfatteren, er hans rene, dybe Menneskelighed, hans Værnelse ved Løgner og Uærligheden, der ikke sjældent ytrer sig med en Styrke, der rejser hans Sætninger paa Højkant. Han har en kjær og ørende Evne til at kunne lytte sig ind til Hjerteslaget hos jævne og lidet sammensatte Naturer.

I denne Bog har han sat sit tunge, alvorlige Aasyn imod sin Samtids Bonde og gjort ham flere nærgaaende Spørgsmaal. Der er nok, der vil hælde vor Bonde Smiger i Øret, lad ham da lytte velvilligt til denne unge, hæftige Stemme fra en Forfatter, der selv har baaret Bondens Kofte, og som i hver Linie af sin Bog røber det intimeste Kjendskab til Bonden og alt, hvad hans er. — *Anton Dige* hedder Bogens Hovedfigur; Typen staar sikkert nok i sine egne Støvler, en mærkelig Blanding af Halvkultur og uafslebne Urinstinkter.

Han har kryttet sin Skjæbne til Stine Spliid, en tung og udrejelig Liggehøne, der kun ønsker at gøre sig det magedigt og bekvemt i Reden og helst saa alle Mandens Bøger og idelle Bestræbelser slængte i Kakkelovnen. Hun kan aldrig glemme den grinagtige Kommiss Henriksen, der kildrede hende under Armhulerne og forærede hende Vaske-sæbe; hun har nu ialt 37 Stykker. Anton har forlængst gennemskuet hendes bundfattede Sjæl, men — „den, man har kysset, skal man gifte sig med“. Anton gør ingenting halvt, derfor tager han ogsaa sin Ulykke hel. Han vil udvikle Stine. „Det gjælder om at tro paa Menneskets Forvandlingsevne,“ siger han. Og til den Ende sidder han og vil hjælpe Stine til den dybere Forstaaelse af Goethes „Erlkönig“. Men Stine lader sig ikke forvandle; hun synes, der er betydeligt mere ved Handelskommiss Henriksen end ved Digterkongen Johann Wolfgang Goethe. Naar Manden kommer hjem fra Engene med Sindet fyldt af poetiske Lykke-drømme, træffer han ikke sjældent Stine i Færd med at muge i Hønschuset. Saa slipper han Haabet om Stines Forvandlingsevne og kaster sig med Lidenskab over sin Bedrift. Han bliver en Landmand, hvis Ry gaar viden om; en vældig Hingsteopdrætter, som tjener store Penge. En af de smukkeste Scener i Bogen er netop den, hvor han kommer hjem med Pengene for sin første Hingstplag. Han synes, der maa laves noget extra; men den tunge, prosaiske Stine kan slet ikke løftes op i hans Stemning. Hun vil blive hjemme og gantes og gnaske. „Er du sulten? Skal a lave no'e Mad til dig?“

„Nej Tak! . . . Men gaar du int med ud i Marken. Stine — i det pæne Vejr? A tykkes, vi skal gi' Hingstens Mor et Par Skiver Brød i Dag.“

„Tror du, a har Lyst til at ta' Støvler paa?“

„Du kan da gaa i din' Træsko!“

„I min' Træsko — det er Søndag!“

„Jamen, du har da ogsaa Sko.“

„Sko — ja! Kan du da aldrig huske, at den ene Hæl er skjæv?“

Anton Dige maa da gaa i Marken uden Konen.

Han klappede Hoppen paa de haarde Kinder — glattede dens Manke og strøg med Bagen af sin Haand henover dens bløde Mule — én Gang, mange Gange.

„Tak, Brune!“ mumlede han. „Nu er a en rig Mand. Og det er din Skyld . . .“ Hvem kan læse dette uden at tænke paa Blichers „Messingjens“? Og hvilken bondefødt Mand vil ikke røres af Ægtheden i et saadant lille uskyldigt Træk.

„Stavnbundne Mænd“ kalder Forfatteren sin Bog, og de Stavnbundne er her Bønderne. Det kunde maaske omvistes, om den, der saar og pløjer, er mere bunden end den, der staar lænket til Benet af en Kontorstol. Sandheden er vel snarere den, at vi alle har knækket et Par Slagfjer og har svært ved at hæve os op over de givne Forhold.

Men lad nu Bogens Idé være en Smule skjæv i Opstillingen, saa er Bogen som Helhed dog saa fuld af frisksete Ting, saa ung i sin Iver, saa hed i sin Vrede mod alt, hvad der kuer og binder, at man med uskræmtet Glæde følger Forfatteren fra Blad til Blad.

A. C. Andersens Sprog er malende og fast. Han bruger ikke mange Billeder, men de, han har, kan virke med en egen uforglemmelig Styrke, som naar han taler om Tanker, der letter af Ens Sind som *en Flok Stære af en Pløjemark*, eller siger om de store Gjedder i en solbelyst Aa, at „de hang som døde oppe i Solskinnet under Vandfladen; men saa de Anton, var de borte som et Lyn — *med Sabelhuggets Kraft var de væk.*“

Hvis ikke det var mere sjældent at finde en moderne Bog paa Bondens Bord end Brød i Hundens Leje, vilde A. C. Andersens Bøger blive indlemmede i ethvert Sognebibliotek i Landet, thi han hører i Virkeligheden til vor Bondedigtningens allerypperste, lige troværdig, hvad enten han fortæller med egne Ord, eller han lader sine Personer røbe deres Hjærter Stemninger i Ord og Vendinger, der er grebne ud af Livet lige til den mindste Nuance.

A. C. Andersen er endnu en Forfatter, der staar ved Begyndelsen af sin Bane. Hans Maal er ham klart, hans Nerver skjælver af Handlemod.

Læseverdenen har kun behov at skjænke ham en Smule Medbør, for at alle hans Sejl skal svulme.